

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра педагогіки та методики навчання іноземних мов

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Методика реалізації міжкультурної мовної освіти

(назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки	доктор філософії
галузь знань	01 Освіта
спеціальність	011 Освітні, педагогічні науки
освітньо-наукова програма	Сучасні наукові освітні студії: педагогіка, методика навчання іноземних мов і культур, наукова англійська мова
статус дисципліни	дисципліна вільного вибору аспіранта

Форма навчання денна, вечірня, заочна

Навчальний рік 2024-2025

Семестр III

Кількість кредитів ЄКТС 3

Мова навчання українська

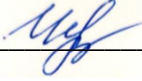
Форма підсумкового контролю залік

Розробник:

Ольга УСТИМЕНКО, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та методики навчання іноземних мов КНЛУ.

Схвалено на засіданні кафедри педагогіки та методики навчання іноземних мов КНЛУ, протокол № 19 від 13 червня 2024 р.

Завідувач кафедри _____

Валентина ЧЕРНИШ

Схвалено на засіданні вченої ради університету, протокол № 2 від «26» серпня 2024 р.

Голова вченої ради _____

Роман ВАСЬКО

1. Мета вивчення дисципліни

Метою вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Методика реалізації міжкультурної мовної освіти» є вдосконалення професійно-методичної компетентності викладача іноземних мов шляхом поглиблення методичних знань про особливості реалізації міжкультурної іншомовної освіти; розвитку методичних умінь організації міжкультурно-орієнтованого навчання іноземних мов з використанням сучасних методів і технологій навчання, контролю й оцінювання рівня розвитку міжкультурних комунікативних умінь.

2. Загальний обсяг (відповідно до робочого навчального плану) – 3 кредити ЄКТС; 90 год., у тому числі:

	Денна/вечірня форма навчання	Заочна форма навчання
лекції	20 год.	4 год.
семінарські заняття	0 год.	0 год.
практичні заняття	10	2
консультації	0	0
самостійна робота	60 год.	84 год.

3. Передумови до вивчення навчальної дисципліни:

3.1. *Аспірант повинен знати:* основні поняття й категорії методики навчання іноземних мов і культур та теорії міжкультурної комунікації, культурології, педагогіки, психології; специфіку іншомовного міжкультурного спілкування; структуру і зміст іншомовної міжкультурної комунікативної компетентності та методи, прийоми і засоби її ефективного формування.

3.2. *Аспірант повинен вміти:* визначати й аналізувати цілі, зміст, принципи, методи і прийоми навчання іноземних мов і культур у вищій школі, аналізувати й розробляти вправи різних типів і видів, планувати й реалізовувати різні форми організації освітнього процесу з навчання іноземних мов і культур у закладі вищої освіти.

4. **Анотація навчальної дисципліни.** Дисципліна «Методика реалізації міжкультурної мовної освіти» належить до переліку дисциплін вільного вибору аспіранта (ДВВА). Вона забезпечує професійно-методичний і особистісний розвиток аспіранта та спрямована на оволодіння *знаннями* щодо теоретичних основа реалізації міжкультурної іншомовної освіти, цілей і завдань загальноєвропейської мовної політики в умовах міжкультурної взаємодії, загальноєвропейських компетентностей володіння іноземною мовою, сучасних підходів до реалізації міжкультурної мовної освіти, сучасних технологій, методів, прийомів і засобів реалізації міжкультурної іншомовної освіти у закладах вищої освіти; розвиток *умінь* формулювати цілі міжкультурної мовної освіти на різних етапах навчання, використовувати систему рівнів володіння іноземною мовою для конкретизації цілей і змісту міжкультурної мовної освіти на різних етапах навчання, формувати міжкультурну іншомовну комунікативну компетентність студентів шляхом використання ефективних методів, засобів і технологій навчання міжкультурного спілкування. Зміст навчальної дисципліни розкривається у двох змістових модулях: у першому розкриваються теоретичні основи реалізації міжкультурної мовної освіти, у другому – методика міжкультурно-орієнтованого навчання іноземних мов і культур.

5. **Компетентності аспірантів згідно ОНП (освітнього компоненту).** Компетентності аспірантів з навчальної дисципліни «Професійно-методична компетентність викладача іноземних мов» базуються на *інтегральній, загальних і фахових компетентностях, визначених освітньо-науковою програмою:*

- **Інтегральна компетентність.** Здатність розв'язувати комплексні завдання і проблеми в галузі освіти у процесі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних і створення нових цілісних знань із загальнопедагогічних дисциплін (загальна педагогіка та історія педагогіки; теорія та методика навчання іноземних мов в закладах освіти різного типу), тенденції їх становлення і розвитку, сучасного стану й актуальних проблем, новітніх наукових парадигм і методології педагогічних досліджень та/або професійної практики.

- **Загальні компетентності.**

ЗК 3. Здатність до проведення аналітичної та експериментальної наукової діяльності; організації, планування та прогнозування результатів наукових досліджень; створення та інтерпретації нових знань у процесі здійснення наукового пошуку на основі сформованих універсальних навичок і вмінь дослідника; застосування кращих світових практик у професійній діяльності.

ЗК 5. Здатність генерувати нові ідеї та нестандартні підходи до їх імплементації (креативність), абстрактно мислити, адаптуватися до нових умов і ситуацій, ставитися критично до власних наукових здобутків і надбань інших дослідників.

ЗК 6. Здатність до міжкультурної наукової комунікації, міжнародного співробітництва, відстоювання власних наукових поглядів українською та іноземними мовами в академічному середовищі з метою презентації та обговорення результатів свого наукового здобутку в усній та письмовій формі.

ЗК 7. Здатність на основі етичних міркувань спілкуватися з різними цільовими аудиторіями, використовуючи відповідну лексику, методи, техніки, прийоми та стратегії комунікації, мотивувати аудиторію рухатись до спільної мети в роботі вітчизняних і міжнародних науково-дослідницьких колективів у контексті європейської та євроатлантичної інтеграції України.

ЗК 9. Здатність до публічного представлення і захисту наукових результатів, публічного виступу на вітчизняних та міжнародних наукових заходах: форумах, конференціях і семінарах, майстер-класах тощо.

- **Фахові компетентності.**

ФК 7. Здатність ініціювати й організувати професійну, науково-інноваційну та викладацьку діяльність, зокрема в ситуаціях, що потребують нових стратегічних методів і прийомів; здійснювати наукові оригінальні дослідження, досягати результатів та розв'язувати поставлені завдання в галузі освіти..

ФК 8. Здатність до викладацької діяльності в межах спеціальності “Освітні, педагогічні науки”, удосконалюючи методологію науково-викладацької майстерності, педагогічну техніку, професійні вміння майбутніх учених, викладачів вищої школи; планувати й організувати освітній процес у вищій школі згідно з визначеними проміжними і кінцевими цілями навчання, розробляючи власні наукові і дидактичні матеріали (підручники, посібники, методичні рекомендації) та технології за профілем навчальної дисципліни; здатність до організації та проведення навчальних занять, встановлювати ефективну міжособистісну взаємодію зі студентами та доброзичливий психологічний клімат у колективі, підтримувати здоров'язбережувальне середовище; здатність організувати контрольні заходи, оцінювати результати навчальної діяльності студентів, застосовуючи традиційні та альтернативні методи.

ФК 9. Здатність створювати та реалізовувати освітні моделі й інноваційні технології, враховуючи вагомі умови навчання і впроваджувати їх до педагогічної практики.

ФК 12. Здатність здійснювати педагогічну рефлексію і самоаналіз науково-дослідницької, педагогічної діяльності, вбачати перспективи досліджень, прогнозувати шляхи подальшого розвитку освітньої науки.

6. Очікувані програмні результати навчання з дисципліни.

ПРН 12. Володіти методами і методиками діагностики стану сформованості компетентності та її складників здобувачів вищої освіти для аналізу освітнього процесу (в тому числі дистанційного), його удосконалення.

ПРН 13. Організовувати викладання фахових дисциплін відповідно до завдань та принципів сучасної вищої школи, вимог до нормативного, наукового, навчально- методичного забезпечення освітнього процесу, використовувати ефективні засоби діагностики навчальних досягнень майбутніх фахівців.

ПРН 20. Приймати обґрунтовані рішення, мотивувати людей рухатися до спільної мети; цінувати та поважати різноманітність і полікультурність (толерантність); усвідомлювати рівні можливості і гендерні особливості.

ПРН 21. Дотримуватися правил ефективної роботи в команді, аналізувати і описувати ситуацію професійної взаємодії на основі знань етичних, психологічних і соціокультурних детермінант поведінки та діяльності людини; обирати і застосовувати оптимальні технології ефективної міжкультурної комунікації.

7. Система оцінювання результатів навчання аспірантів (критерії оцінювання результатів навчання та засоби діагностики навчальних досягнень аспірантів)

7.1 Форми та критерії оцінювання аспірантів

- Семестрове оцінювання:

Навчальна дисципліна «Методика реалізації міжкультурної мовної освіти» складається з одного організаційного модуля і викладається у II семестрі.

Система модульно-рейтингового контролю навчальних досягнень аспірантів реалізується за наступною технологією. Оцінюються такі складники:

Аудиторна та самостійна робота аспіранта	Модульна контрольна робота
50 балів	50 балів

Рейтинг модуля обчислюється у такий спосіб.

Поточне оцінювання всіх видів навчальної діяльності аспіранта (аудиторна робота та самостійна робота) може здійснюватися в національній 4-бальній шкалі – «відмінно» («5»), «добре» («4»), «задовільно» («3»), «незадовільно» («2»). Невиконання завдань самостійної роботи, невідвідування практичних занять позначаються «0».

У кінці вивчення навчального матеріалу модуля напередодні заліково- екзаменаційної сесії викладач виставляє одну оцінку за аудиторну та самостійну роботу аспіранта як середнє арифметичне з усіх поточних оцінок за ці види роботи з округленням до десятої частки. Цю оцінку викладач трансформує в **рейтинговий бал за роботу протягом семестру** шляхом помноження на **10**. Таким чином, максимальний рейтинговий бал за роботу протягом семестру може становити **50**.

Модульна контрольна робота (виконується перед заліком):

Модульна контрольна робота (МКР) є складником семестрового рейтингу. Наприкінці семестру всі аспіранти виконують МКР, яка оцінюється за 4-бальною системою: («відмінно» («5»), «добре» («4»), «задовільно» («3»), «незадовільно» («2»). Ці оцінки трансформуються в **рейтинговий бал за МКР** у такий спосіб:

«відмінно» – 50 балів;

«добре» – 40 балів;

«задовільно» – 30 балів;

«незадовільно» – 20 балів;

Неявка на МКР – 0 балів;

Семестровий рейтинговий бал є сумою рейтингового балу за роботу протягом семестру і рейтингового балу за МКР. Максимальний рейтинговий бал студента становить 100 балів.

Підсумкове оцінювання - залік

Вимоги до заліку

Оцінка в національній шкалі («зараховано», «не зараховано») та оцінка в шкалі ЄКТС виставляються на підставі семестрового рейтингового бала аспіранта за дисципліну таким чином:

90 – 100 балів	A		зараховано
82 – 89 балів	B		
75 – 81 бал	C		
66 – 74 бали	D		
60 – 65 балів	E		
0 – 59 балів	FX	не зараховано	

Аспіранти, які мають семестровий рейтинговий бал з дисципліни **60 і вище**, отримують оцінку «**зараховано**» і відповідну оцінку в шкалі ЄКТС без складання заліку.

Аспіранти, які мають семестровий рейтинговий бал з дисципліни **59 і нижче**, складають залік і в разі успішного складання їм виставляється оцінка «**зараховано**» в національній шкалі, а в шкалі ЄКТС – **Е** та бал **60**. Якщо аспірант під час заліку отримав оцінку «**не зараховано**», то йому у відомість обліку успішності виставляється оцінка «**не зараховано**» в національній шкалі, оцінка **FX** – у шкалі ЄКТС та його семестровий рейтинговий бал за дисципліну.

Об'єкти контролю: володіння методичними знаннями і вміннями, необхідними викладачу іноземних мов і культур для реалізації міжкультурної мовної освіти.

Форми контролю: усна співбесіда; виконання підсумкового тесту.

Критерії оцінювання: 1) усна співбесіда оцінюється за критеріями: відповідність змісту; повнота і ґрунтовність викладу; термінологічна коректність; правильність виконання завдань; здатність до обґрунтування методичних рішень; 2) тест оцінюється за критерієм: правильність виконання тестових завдань .

Схема оцінювання. Усна співбесіда та виконання тесту оцінюються згідно визначених критеріїв за шкалою «зараховано», «не зараховано».

№	Критерії оцінювання	Шкала оцінювання	
		«зараховано»	«не зараховано»
1.	Відповідність змісту	Відповідь аспіранта повністю / в основному відповідає змісту питання. Основні проблеми визначені чітко.	Відповідь аспіранта лише частково відповідає / не відповідає змісту питання. Основні проблеми визначені нечітко / не визначені
2.	Повнота і ґрунтовність викладу	Основні проблеми повністю і ґрунтовно розкриті.	Основні проблеми розкриті лише частково і без належної глибини / зовсім не розкриті.
3.	Термінологічна коректність	Аспірант досить вільно й коректно користується науковою (методичною) термінологією.	Аспірант майже не користується науковою (методичною) термінологією.
4.	Правильність виконання завдань	Завдання виконано правильно.	Завдання виконано не правильно / не виконано.
5.	Здатність до обґрунтування методичних рішень	Аспірант здатний / загалом здатний / обґрунтувати вибір власних методичних рішень.	Аспірант не здатний обґрунтувати вибір власних методичних рішень.

Оцінка «**зараховано**» виставляється за умови, якщо відповідь аспіранта у повній мірі відповідає всім зазначеним критеріям. Оцінка «**не зараховано**» виставляється за умови, якщо завдання оцінено за двома з шести критеріїв як «не зараховано».

Умови допуску до заліку: повне виконання програми курсу, відпрацювання пропущених лекцій і практичних занять, успішне виконання МКР.

7.2. Організація оцінювання

Поточне оцінювання полягає у визначенні рівня підготовки аспіранта до практичного заняття і якості виконання завдання у процесі самостійної позааудиторної роботи.

Критерії оцінювання аудиторної роботи аспірантів

Рівень підготовки аспірантів до практичного заняття (теоретичні знання з теми заняття) оцінюється за **5-ти бальною** шкалою.

Кількість балів	Критерії оцінювання
5	Відповідь є повною, ґрунтовною, з підкріпленням теоретичного викладу матеріалу прикладами; аспірант коректно оперує науковою термінологією і суттєво доповнює відповіді інших, що є свідченням його систематичної підготовки до занять.
4	Відповідь є переважно повною і ґрунтовною, але не підкріплена прикладами; аспірант коректно оперує науковою термінологією і суттєво доповнює відповіді інших.
3	Відповідь є неповною, неточною, не підкріплена прикладами; аспірант припускається помилок щодо вживання наукової термінології і фрагментарно доповнює відповіді інших.
2	Відповідь є фрагментарною, не підкріплена прикладами; аспірант припускається помилок щодо вживання наукової термінології і не доповнює відповіді інших.
1	Відповідь демонструє лише початкові уявлення аспіранта про предмет обговорення і низький рівень володіння науковою термінологією; аспіранті не може навести доцільні приклади, відповіді інших не доповнює.

Аспірант отримує **0 балів**, якщо був присутній на практичному занятті, але не взяв участь в обговоренні його питань, або не відвідав його. У випадку, якщо аспірант не відвідав принаймні одне практичне заняття, він допускається до заліку лише за умови його (їх) відпрацювання. **Самостійна позааудиторна робота** полягає у виконанні **завдання** до кожного практичного заняття і має на меті формування і розвиток методичних умінь аспіранта щодо реалізації міжкультурної мовної освіти. Виконані завдання демонструються аспірантами під час практичного заняття у процесі професійно орієнтованої рольової гри. Максимальна оцінка за виконання завдання – **5 балів**. За невиконання такого завдання аспірант отримує **0 балів**.

Критерії оцінювання самостійної позааудиторної роботи аспірантів

5	Завдання виконано з повним дотриманням інструкції, методичні помилки відсутні.
4	Завдання виконано з повним дотриманням інструкції, допущено одну методичну помилку.
3	Завдання виконано з частковим дотриманням інструкції, допущено одну методичну помилку.
2	Завдання виконано з частковим дотриманням інструкції, допущено дві методичні помилки.

1	Завдання виконано з частковим дотриманням інструкції, допущено більше двох методичних помилок.
----------	--

У кінці вивчення дисципліни напередодні заліково-екзаменаційної сесії викладач виставляє одну оцінку за аудиторну та самостійну роботу аспіранта як середнє арифметичне поточних оцінок за ці види роботи (помножити на 10) з округленням до десятої частки, що є **рейтинговим балом** аспіранта за роботу протягом семестру (**максимум – 50 балів**).

Орієнтовний графік оцінювання аспірантів денної/вечірньої форми навчання

№	Назва теми	Види контролю
1	Система міжкультурної мовної освіти	Тестування, усне опитування, демонстрація виконаних практичних завдань
2	Методика формування міжкультурних іншомовних мовленнєвих навичок та контролю їх сформованості»	Тестування, усне опитування, демонстрація виконаних практичних завдань
3	Методика формування міжкультурних іншомовних мовленнєвих умінь та контролю їх сформованості	Тестування, усне опитування, демонстрація виконаних практичних завдань
4	Сучасні методи, технології та засоби реалізації міжкультурної мовної освіти	Тестування, усне опитування, демонстрація виконаних практичних завдань
5	Модульна контрольна робота	Письмова МКР

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно	90 – 100
Добре	75 – 89
Задовільно	60 – 74
Незадовільно	0 – 59
Зараховано	60 – 100
Не зараховано	0 – 59

8. Програма навчальної дисципліни. Тематичний план занять

№ п/п	№ і назва теми	Кількість годин						
		Денна/вечірня форма				Заочна форма		
		Разом	у тому числі			Разом	у тому числі	
лекції	семінарські / практичні заняття		самостійна робота	лекції	семінарські / практичні заняття		самостійна робота	
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи реалізації міжкультурної мовної освіти								
1	Тема 1. Міжкультурна мовна освіта в Україні і за кордоном: сучасний стан, проблеми, перспективи	8	2		6			

2	Тема 2. Система міжкультурної мовної освіти	10	2	2	6				
Змістовий модуль 2. Методика міжкультурно-орієнтованого навчання іноземних мов									
3	Тема 3. Методика формування міжкультурних мовленнєвих навичок.	10	2	2	6				
4	Тема 4. Методика формування міжкультурних умінь у рецептивних видах мовленнєвої діяльності	10	2		8				
5.	Тема 5. Методика формування міжкультурних умінь говоріння.	12	4	2	6				
6.	Тема 6. Методика формування міжкультурних умінь письма.	6	2		4				
7	Тема 7. Сучасні методи, технології та засоби реалізації міжкультурної мовної освіти.	10	4	2	6				
8	Тема 8. Методика контролю й оцінювання в процесі міжкультурного навчання іноземних мов	10	2	0	8				
	МКР	10	0	2	10				
	Усього годин	90	20	10	60				

9. Рекомендована література

Основна

- Ніколаєва, С. Ю., Бориско, Н. Ф., Склярєнко, Н. К., Смоліна, С. В., Бігич, О. Б., Сажко, Л. А., Борецька, Г. Е., Голованчук, Л. П., & Черниш, В. В. (2011). *Методика формування міжкультурної ініомовної комунікативної компетенції. Курс лекцій*. Ленвіт.
- Рада Європи. (2018). *Рамка компетентностей для культури демократії. У 3-х томах*. Видавництво Ради Європи.

- Рубікондо, К. (2020). *Інтеркультурна компетентність. Посібник для тренерів*. Council of Europe Publishing.
- Barrett, M. (2012). Intercultural competence. *The EWC Statement Series, Second Issue*, 23–27.
- Barrett, M., Byram, M., Lázár, I., Mompoin-Gaillard, P., & Philippou, S. (2014). *Developing intercultural competence through education. A guide for language teachers and teacher educators*. Council of Europe Publishing.
- Bennett, M. (2013). *Basic concepts of intercultural communication: Paradigms, principles, & practices*. Intercultural Press.
- Berardo, K., & Deardorff, D. K. (Eds.) (2012). *Building cultural competence: Innovative activities and models*. Stylus.
- Bernaus M., Andrade, A. I., Kervran, M., Murkowska, A., & Sáez, F. T. (2008). *Plurilingual and pluricultural awareness in language teacher education. A training kit*. Council of Europe Publishing.
- Brotto, F., Huber, J., Karwacka-Vögele, K., Neuner, G., Ruffino, R., & Teutsch, R. (2012). *Intercultural competence for all. Preparation for living in a heterogeneous world*. Council of Europe.
- Byram, M. (2008). *From foreign language education to education for intercultural citizenship*. Multilingual Matters.
- Candelier M., Camilleri-Grima A., Castellotti V., de Pietro J.-F., Lőrincz I., Meißner F.-J., Noguero A., Schröder-Sura A., & Molinié M. (2013). *FREPA: A framework of reference for pluralistic approaches to languages and cultures. competences and resources*. Council of Europe Publishing.
- Council of Europe and European Commission T-Kit No. 4: Intercultural Learning*. (2017). Council of Europe Publishing.
- Deardorff, D. (Ed.), (2013). *The SAGE handbook of intercultural competence*. Thousand Oaks.
- Glaser, E., Guilherme, M., del Carmen Méndez García, M., & Mughan, T. (2007). *Intercultural competence for professional mobility*. European Centre for Modern Languages.
- Lázár, I., Huber-Kriegler, M., Lussier, D., Matei, G. S., & Peck C. (2008). *Developing and assessing intercultural communicative competence. A guide for language teachers and teacher educators*. Council of Europe Publishing.
- Maiier, N. (2017). The methodological training of university teachers to implement intercultural foreign language education: the competency-based approach. *Advanced Education*, 8, 4–9 .
- Spitzberg, B., & Changnon, G. (2009). *Conceptualizing intercultural competence*. En D.K. Докторські і кандидатські дисертації зі спеціальності 13.00.02 «Теорія і методика навчання: іноземні мови».

Додаткова

- Barrett, M. (2004). Becoming interculturally competent. In J. Wurzel (Ed.), *Toward multiculturalism: A reader in multicultural education* (2nd ed., pp.62–77). Intercultural Resource.
- Byram, M. (2009). *Multicultural societies, Pluricultural people and the project of intercultural education*. Council of Europe Publishing.
- Cantle, T. (2016). Interculturalism: ‘Learning to live in diversity’. *Ethnicities*, 16(3), 471–479.
- Hofstede, G. (2002). *Exploring culture: exercises, stories, and synthetic cultures*. Intercultural Press, Inc.
- Meyer, M. (1991). Developing transcultural competence: case studies of advanced foreign language learners. In D. Buttjes & M. Byram (Eds.), *Mediating languages and cultures*. Multilingual Matter.
- North, B., Piccardo, E., & Goodier, T. (2018). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume with New Descriptors*. Council of Europe Publishing.
- Taylor, C. (2012). Interculturalism or multiculturalism? *Philosophy and Social Criticism*, 38(4–5), 413–423.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Електронна бібліотека України. Наука і освіта. Режим доступу: <https://uateka.com/uk/article/science>
2. Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника. Режим доступу: <http://www.lsl.lviv.ua/index.php/uk/resursi-i-fondi/elektronni-resursy/>
3. Наукова бібліотека ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Режим доступу: <http://www.lib.uzhnu.edu.ua/>
4. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». Режим доступу: <https://library.ukma.edu.ua/>
5. Наукова комунікація в цифрову епоху. Режим доступу: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:UKMA+SCDA101+2020_T1/about
6. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/>